

ÖKO Zrt. vezette Konzorcium

„Vízgyűjtő-gazdálkodási tervek készítése” című KEOP-2.5.0.A kódszámú projekt megvalósítása a tervezési alegységekre, valamint részvízgyűjtőkre, továbbá ezek alapján az országos vízgyűjtő-gazdálkodási terv, valamint a terv környezeti vizsgálatának elkészítése (TED [2008/S 169-226955])

Háttéranyag a VGT 7. fejezetéhez

7-8. háttéranyag

**Javaslat a gazdaság szabályozási eszközök VKI célt szolgáló továbbfejlesztéséről.
A gazdaság szabályozási szközőkről szóló javaslatok összefoglalása**

Budapest, 2009. december

ÖKO Zrt.
Környezeti, Gazdasági, Technológiai,
Kereskedelmi, szolgáltató és Fejlesztési
Zártkörűen Működő Részvénytársaság

VTK Innovsystem
Víz, Természet- és Környezetvédelmi Kft.

Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem
Vízi Közmű és Környezetmérnöki Tanszék

VIZITERV Environ
Környezetvédelmi és Vízügyi Tervező, Tanácsadó és
Szolgáltató Kft.

RESPECT
Tanácsadó és Szolgáltató Kft.

ÖKO Zrt. vezette Konzorcium

„Vízgyűjtő-gazdálkodási tervek készítése” című KEOP-2.5.0.A kódszámú projekt megvalósítása a tervezési alegységekre, valamint részvízgyűjtőkre, továbbá ezek alapján az országos vízgyűjtő-gazdálkodási terv, valamint a terv környezeti vizsgálatának elkészítése (TED [2008/S 169-226955])

Háttéranyag az országos VGT 7. fejezetéhez

7-8. háttéranyag

**Javaslat a gazdaság szabályozási eszközök VKI célt szolgáló továbbfejlesztéséről:
A gazdaság szabályozási szközőkről szóló javaslatok összefoglalása**

Készítette: Ungvári Gábor BCE-REKK

Budapest, 2009. december

ÖKO Zrt.
Környezeti, Gazdasági, Technológiai,
Kereskedelmi, szolgáltató és Fejlesztési
Zártkörűen Működő Részvénytársaság

VTK Innosystem
Víz, Természet- és Környezetvédelmi Kft.

Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem
Víz Közmű és Környezetmérnöki Tanszék

VIZITERV Environ
Környezetvédelmi és Vízügyi Tervező, Tanácsadó és
Szolgáltató Kft.

RESPECT
Tanácsadó és Szolgáltató Kft.

Tartalomjegyzék

1. A gazdaság szabályozási eszközök funkciója.....	3
2. A VKI célok integráltsága	5
3. A környezetterhelési díjak.....	9
4. A vízkészlet járulék	10
5. A hosszirányú átjárhatóság és az ökológiai szempontoknak megfelelő vízjárás biztosítása	12
6. A földhasználat alkalmazkodásának elősegítése	13
7. Kapcsolódó dokumentumok.....	14

1. A gazdaságyszabályozási eszközök funkciója

A Keretirányelv a vízszolgáltatások költségmegtérülésének szempontján keresztül fogalmazza meg annak a visszacsatolási mechanizmusnak a szükségességét, amely a vízhasználókat informálja arról, hogy milyen hatást gyakorol a tevékenységük a használt erőforrásra. Az informálás célja kettős: a külső feltételek változásához való fokozatos alkalmazkodás lehetőségének a megteremtése (egyéni érdek) és az erőforrás hosszú távú biztosítása (közérdek). A VKI költségmegtérülési feltétel rendszere tehát az ésszerű vízhasználat egy szükséges feltételét fogalmazza meg és nyújt hozzá értelmezési szempontokat.

A VKI költségmegtérülésre vonatkozó elvárása három szempontra terjed ki. A fizikai infrastruktúra fenntartható használata mellett a használat által okozott környezeti minőség romlás költségének visszapótlása és a szűkösen rendelkezésre álló vízkészletek esetében a többi vízhasználat értékteremtő képességétől elmaradó használatoknál a készlet költség megfizettetése. A VKI joganyaga nem várja el minden használat minden költségének teljes megfizettetését, de az árképzésnek biztosítani kell az infrastruktúra fenntartását és a víztestek, vízkészletek minőségének és mennyiségének a megőrzését.

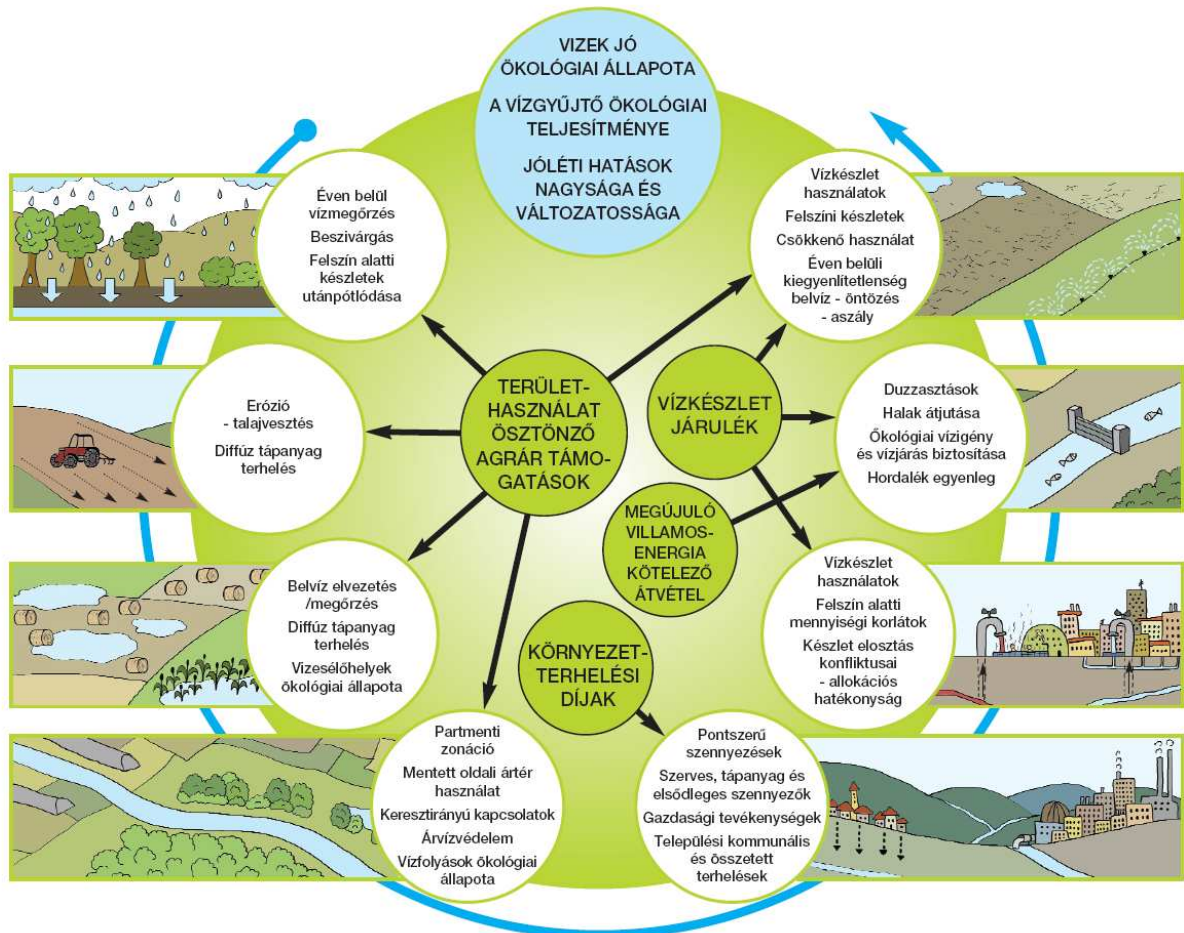
A gazdaságyszabályozási eszközök alkalmazása e célok eléréséhez a szükséges szempontokat közvetíti a gazdasági tevékenységet folytatók (víz használók) felé:

- a tevékenységük által a közösség számára okozott, a termelési költségeik között egyébként meg nem jelenő gazdasági hatásokat (költségeket). Cél a közösség oldalán felmerülő költségek fedezetének megteremtése, vagy a költség felmerülésének megelőzése – alkalmazkodás elérése
- a tevékenységük közvetett pozitív közösségi hatásokkal jár. Cél e hatások fenntartása vagy bővítésének ösztönzése.

A gazdaságyszabályozási eszközök szerepét összefoglaló módon az alábbi ábrával szemléltetjük.

1. ábra

Gazdaságszabályozási eszközök és a VKI célterületei

2. A VKI célok integráltsága

„A Víz Keretirányelv hazai megvalósítása: MAGYARORSZÁG VÍZGYŰJTŐ-GAZDÁLKODÁSI TERVE - Az országos terv háttéranyaga” című dokumentum 11 elemben foglalja össze a VKI által kitűzött állapot elérését akadályozó problémákat. Ezek az alábbiak:

1. táblázat **A legfontosabb vízgazdálkodási problémák Magyarországon**

1.Szerves anyag és tápanyag terhelések illetve szennyezések (pontoszerű és diffúz)
2.Felszíni vizek szennyezése veszélyes anyagokkal
3.A használt termásvizek által okozott vízminőségi problémák vízfolyásokban
4.Vízi élőlények hossz menti mozgásának korlátozása vízfolyásokon
5.Vízfolyások ökológiai állapotának befolyásoltsága szabályozottságuk és árvízvédelmi létesítmények miatt
6.Vizes élőhelyek állapotának befolyásoltsága belvízvédelmi tevékenység és aszály hatására
7.Vízfolyások és állóvizek vízjárásában bekövetkező változások
8.Tervezett nagy vízgazdálkodási projektek által okozott hidromorfológiai változások
9.Felszín alatti vizek mennyiségi állapotának változásai
10.Ivóvíz vagy élelmiszer előállítás céljára használt felszín alatti vizek nem megfelelő minősége, illetve veszélyeztetettsége
11.Felszín alatti vizek szennyezése

Az alábbi felsorolás ezeket a problémákat aszerint csoportosítja, hogy a probléma kialakulását és fennmaradását okozó tevékenységek gazdasági döntései felé közvetíti-e valamilyen eszköz az általuk okozott terhelésből fakadó költségeket. 3 csoportot lehet megkülönböztetni. A kérdésfeltevés lényege, hogy van-e olyan pénzügyi hatás, amely rendszeresen a probléma csökkentése vagy megoldása felé tereli a vízhasználókat, vagy a probléma megoldása kizárólag állami feladat marad. Ez utóbbi nem csak a szükséges források előteremtése miatt problémás. (ellentmond a „szennyező fizess” és a „használó fizess” elvnek). Döntéseik valós költség következményeinek ismerete nélkül a használók nem tudnak hatékonyan alkalmazkodni a valós feltételekhez. A kormánynak pedig nem fog rendelkezésére állni információ, hogy a terhelés és az általa elért társadalmi haszon optimális szintjét meghatározza. Ebben a helyzetben nagy a veszélye, hogy az állam túlzott mértékű beavatkozásokat végez, ami felesleges forrásfelhasználást jelent ez pedig rossz (ráadásul sérül a VKI intézkedésekkel szemben megfogalmazott költséghatékonysági kritérium)

2. táblázat **A víztestek kockázatosságát okozó problémák és a problémát okozó vízhasználatokat befolyásoló gazdaságszabályozási eszközök kapcsolata**

Csoportosítás	A probléma megnevezése	Hatást gyakorló eszköz
Meglévő gazdaságszabályozási eszközök által kezelt problémák	1/a Szerves anyag és tápanyag terhelések illetve szennyezések (pontoszerű)	KTD
	2 Felszíni vizek szennyezése veszélyes anyagokkal	KTD
	9. Felszín alatti vizek mennyiségi állapotának változásai	VKJ
	10. Ivóvíz vagy élelmiszer előállítás céljára használt felszín alatti vizek nem megfelelő minősége, illetve veszélyeztetettsége	KTD
	11. Felszín alatti vizek szennyezése	KTD
Gazdaság szabályozó eszköz nem kezeli, de a jelenlegi eszközökbe beépíthető	7. Vízfolyások és állóvizek vízjárásában bekövetkező változások	VKJ
	4. Vízi élőlények hossz menti mozgásának korlátozása vízfolyásokon (közepes és nagy vízfolyások esetén)	KÁT módosítási javaslat
Gazdaságszabályozási eszközök nem kezelik, a használók felé nincs költség visszajelzés	1/b. Szerves anyag és tápanyag terhelések illetve szennyezések (diffúz)	KTD önmagában nem hatékony
	5. Vízfolyások ökológiai állapotának befolyásoltsága szabályozottságuk és árvízvédelmi létesítmények miatt	Javaslat
	6. Vizes élőhelyek állapotának befolyásoltsága belvízvédelmi tevékenység és aszály hatására	Javaslat

Két elem azért maradt ki a csoportosításból, mivel ezek a VKI 2. fázis program során készített esettanulmányok tapasztalatai alapján műszaki előírásokkal, vagy egyedi döntésekkel hatásosan megoldhatóak:

3. A használt termálvizetek által okozott vízminőségi problémák vízfolyásokban (műszaki előírások betartásával kezelhető)

4. Vízi élőlények hossz menti mozgásának korlátozása vízfolyásokon (kis vízfolyások esetén egyedi döntések a kivitelezés lehetőségéről)

A 8. Tervezett nagy vízgazdálkodási projektek által okozott hidromorfológiai változások pedig egyenkénti vizsgálatot igényelnek, hogy megfelelnek-e a VKI feltételeinek.

A gazdaságsszabályozó eszközök jelenlegi és lehetséges a szerepe a táblázat egyes csoportjaiban megjelenő problémák kezelésében. A környezetterhelési díjak (vízterhelési díj, talajterhelési díj, szennyvízbírság) a felszíni és felszín alatti vizeket érő pontszerű szennyező források szennyezési elemenként meghatározott díjtételeivel teszi a gazdasági szereplőket érdekeltté abban, hogy a díj fizetése helyett technológiai fejlesztéssel előzzék meg a kibocsátást. A kialakított vízszennyezési bírság rendszerén, filozófiáján nem javasolt változtatni.

A diffúz szerves és tápanyag terhelés - (1/b) probléma pont - csökkentésére a nemzetközi gyakorlatban műszaki előírásokat és a műtrágya árába épített termelési tényezőt terhelő (input) adókat alkalmaznak. A hazai gyakorlat: az alacsony szabálykövetési morál és kis ellenőrzési kapacitás, valamint a mezőgazdaság alacsony teherbíró képessége miatt ezek a megoldások nem célravezetőek ugyan ezen okok miatt nem lenne várható, hogy a foszfor terhelési díjtételének növelése el tudná érni a kívánt hatást a diffúz terhelést okozó mezőgazdasági szektorban. Ebben az esetben az agrár politika robusztusabb, a diffúz tápanyagterhelést kiváltó eróziót célzó gazdálkodási csomagjainak megfelelő léptékű alkalmazása bizonyulhat célravezetőnek. Ezt a cél beépül a területhasználat alkalmazkodását célzó szabályozó javaslatba.

A Vízkészlet járulék (VKJ) rendszerét tovább kell fejleszteni a készletgazdálkodói célok hatásosabb megjelenítése érdekében - 9. probléma pont - és részben a 7. "Vízfolyások és állóvizek vízjárásában bekövetkező változások" probléma pont kezelésére is alkalmassá kell tenni.

A megújuló energiaforrásból származó villamos energia kötelező átvételét szabályozó kormányrendelet (KÁT, 389/2007), összhangban a 2001/77/EK irányelvvel támogatja a megújuló forrásból származó villamos energia termelést. A kormányrendelet alkalmassá tehető, hogy a kötelező átvétel és a támogatott ár feltételei közé beépüljenek a Víz Keretirányelv meghatározta feltételek. A Keretirányelv megvalósításának elősegítésére éltre hívott Erősen módosított víztestek munkacsoport kertében megfogalmazottak szerint a legfontosabb minimális feltételek a hossz irányú átjárhatóság (4. Vízi élőlények hossz menti mozgásának korlátozása vízfolyásokon) és az ökológiai szempontokkal kompatibilis vízjárás biztosítása (7. Vízfolyások és állóvizek vízjárásában bekövetkező változások).

A problémák harmadik csoportjára jellemző, hogy a kialakulásukban közrejátszó tevékenységek nem, vagy csak kis mértékben és nem áttételesen érzékelik a problémából fakadó közösségi terheket és környezeti hatásokat. Különösen fontos annak figyelembevétele, hogy az ebbe a csoportba tartozó problémák nem függetlenek egymástól,

egy okozati láncot alkotnak¹, amelynek kiinduló pontja a területhasználat mára kialakult, sok szempontból egészségtelen művelési ág aránya.

A diffúz tápanyag és szervesanyag terhelés probléma esetében az erózió és a belvív elvezetés kapcsolata a művelési ágak és a művelés gyakorlatával egyértelműnek számíthat (1/b probléma).

Az 5. "Vízfolyások ökológiai állapotának befolyásoltsága szabályozottságuk és árvízvédelmi létesítmények miatt" problémakör kapcsolódási pontja biztonságos körülmények közötti lefolyás biztosítása. A vízfolyások fenntartásának rendjét és a part menti ökológiai folyamatokat a vízgyűjtőn és a vízfolyás árterületén kialakult területhasználat szabja meg a biztonságos levezetést szolgáló meder keresztmetszeti paraméterek és az elöntési gyakoriságokra vonatkozó elvárások kielégítéséhez szükséges védművek fenntartásával. A vízfolyások menti területek használata már ezekhez a feltételekhez alkalmazkodott. Nem csak a jó ökológiai állapot alkotó elemei hiányoznak, hanem a növénytakaságok (zonáció) szükséges helye is. A meder morfológiájával és a zonációval kapcsolatban felmerült problémákat nem lehet hatékonyan orvosolni anélkül, hogy a kialakításhoz szükséges helyet ne kellene a folyamathoz rendelni. Ez a hozzárendelés az időszakos víztöbbletek (dombvidéken árvizek, síkvidéken belvizek) levezetésére vonatkozó paraméterek újradefiniálásával teremthető meg. A vízgyűjtő területhasználatának ésszerűsítése és az árterület komplex használatának előtérbe helyezése tudja megadni azt a mozgásteret a vízfolyások mentén, ami ahhoz szükséges, hogy a belterületek árvízi biztonsága ne csökkenjen a jó állapotra vonatkozó ökológiai követelmények érvényesítése mellett.

A 6. "Vizes élőhelyek állapotának befolyásoltsága belvívvédelmi tevékenység és aszály hatására" problémakör esetében a kapcsolódás logikája hasonló az előző pontban bemutatotthoz. A vizes élőhelyek rossz állapota és a síkvidéki vízfolyások rossz ökológiai állapota ugyancsak következik a területhasználat kijelölt keretéből. A természetes adottságokkal összhangban nem lévő művelési ág arányok mellett folytatott gazdálkodás belvív veszélyeztetettsége és ezért vízelvezetési igénye nagy és a vízfolyások ennek a túlzott levezetési kapacitáshoz lettek méretezve. A jó ökológiai állapot elérésének lehetősége a területi vízviisszatartás növelésével van összefüggésben. A vízelvezetés csökkentése javítja a vizes élőhelyek víz utánpótlását, az így csökkentett elvezetési igény a vízfolyások kiépítettségével szembeni igényeket csökkenti, ami újra csak a jó állapothoz szükséges part menti növénytakaságok fennmaradásának - jelenleg nem biztosított - helyét teremti meg. Ez a folyamat feltételezi a belvív veszélyeztetett területeken az adottságokhoz alkalmazkodó művelési ág arányok kialakítását, ugyanakkor számos ponton párhuzamosságokat mutat a területi vízgazdálkodás VKI céloktól független szemlélet váltásával. Látható, hogy a Keretirányelv megvalósításának folyamatában azonosított problémák e csoportja esetében a jelenlegi helyzetből való továbblépés attól függ, hogy kialakítható-e mezőgazdasági szereplők érdekeltsége egy ésszerűbb földhasználati mintázat kialakításában, úgy, hogy a mintázat a vízgyűjtőnként szükséges arányokat tükrözze. A jelenlegi rendszerből hiányzik ez az elem, erre vonatkozik a jelenlegi gazdaság szabályozási eszköztárat kiegészítő új elem.

A továbbiakban a továbbfejlesztési javaslatok fő elemeit mutatjuk be.

3. A környezetterhelési díjak

Magyarország a minimálisan elvárt EU követelményeknek megfelelően alkalmazza a "szennyező fizet" elvet. Mindezek alapján a környezetterhelési díjak rendszerében radikális változtatást végrehajtani nem javasolt. Ugyanakkor érdemes áttekinteni, hogy a konkrét határértékek és ezek alkalmazása (egyedi határérték), a kedvezmények nem szorulnak-e felülvizsgálatra a VKI elvárások alapján, illetve, hogy a bírság tételek nagysága megfelelő nagyságú-e az elrettentő hatás érvényesítésére, vagyis eléri-e szennyezés-csökkentés költségeit.

Amennyiben a vízgyűjtő-gazdálkodási tervek intézkedési programjai alapján kiegészítő intézkedésekre lesz szükség, akkor új, egyedi határértékeket kell meghatározni, és ezek elérését megkövetelni, a vonatkozó bírságtételeket kidolgozni, azaz a vonatkozó jogi szabályozást módosítani kell (220/2004. (VII. 21.) Korm. Rendeletet a felszíni vizek minősége védelmének szabályairól valamint a 28/2004. (XII. 25.) KvVM rendeletet a vízszennyező anyagok kibocsátására vonatkozó határértékekről és alkalmazásuk egyes szabályairól).

Amennyiben az egyedi határértékrendszer javasolt kialakítása, a vízgyűjtő-gazdálkodási tervekhez való igazítása nem következik be, akkor érdemes elgondolkozni a vízterhelési díjak szabályozásának változtatásáról (a két szabályozó elem (bírság, VTD) egyidejű szigorítása nem célszerű). Ekkor a VTD átalakítása során két lépést kell megtenni:

Díjmértékek átgondolása.

Területi differenciálást bevezetni, mégpedig az adott szennyezőanyag vonatkozásában kockázatos víztestekre magasabb díjtételek megállapítása. A VTD-vel kapcsolatban a lehetséges általános fejlesztési irányok a következők: A közvetlen szennyezés csökkentési intézkedésekre való visszaforgatás lehetőségének kiterjesztése (a hatóság által a 220/2004 (VII.21.) kormányrendelet szerint elfogadott szennyezés csökkentési intézkedések végrehajtásához szükséges beszerzéseket lehessen vízterhelési díj(előleg) terhére megvalósítani.); a VTD és vízszennyezési bírság által okozott kettős teher kiküszöbölése;

VTD visszaigénylési lehetőségeinek és feltételeinek kiterjesztése (a jelenlegi 50% helyett az eredeti elképzelések szerinti magasabb százalékot 80, illetve még régebbi javaslat szerinti 92%-ot lehessen visszaigényelni.). A javaslatok indoklása és részletei a VKI 2. fázis keretében a "4., 5., 6., 7., feladat 5. Melléklet; A vízszolgáltatásokkal kapcsolatosan fennálló költségviszonyok és a ráfordítások értékelése, a költségek megtérülési szintjének vizsgálata, a helyzet kritikai elemzése és a fejlesztésre vonatkozó javaslatok kidolgozása" dokumentum 4.3.1 fejezetében találhatóak meg.

céljára fenntartott kitermelési jogok verseny elvű allokációs mechanizmusának kialakításával (pl éves rendszerességű aukciók a kitermelési jogok időszakos, pl 6 éves biztosításra). A rendszer számos hasonlóságot mutat a szén-dioxid kibocsátás csökkentését szolgáló kibocsátási jogok rendszerével, de vannak hasonló kezdeményezések a vízpolitika területén is.

A felszíni készletekkel való jobb gazdálkodás érdekében szükséges a felszíni vízkivételek díjtételeinek időszak függő (általános, nyári, árvízi) differenciálását bevezetni. Ennek indoka az ösztönzés, a természetes területi vízmegőrzés lehetőségeinek jobb kihasználásával növelni a legkevésbé csapadékos időszakban rendelkezésre álló mennyiségeket.

A korlátos vízkészletek elosztási rendje ráépül a VKJ jelenlegi rendszerére. A jelenlegi készletjárulék fizetési rend megmarad, a rendszeren a VKI-val való összhang érdekében technikai változtatásokat indokolt végrehajtani. Javasolható, hogy szerepe pénzügyi szempontból a VKI megvalósításának (a vízkészletek mennyiségi és minőségi megőrzésének intézményrendszere) fedezetéül szolgáljon. A költségvetés általános bevételeit pedig a korlátos készletek allokációjából befolyó bevételek szolgálják.

Az elmúlt évek tapasztalata ugyanakkor, hogy az adatszolgáltatás hiányosságai miatt a készletek használatának nyomon követése (számos részterületen) kérdésessé vált. Intézményi válaszok szükségesek a felügyeleti funkció megerősítésére, valamint az információ szolgáltatás biztosításának érdekében a jelentés elmaradásának szankcionálása.

A javaslatok részletesen a "Javaslat a gazdaság szabályozási eszközök VKI célt szolgáló tovább fejlesztéséről -" című dokumentumban találhatóak - a dokumentum az Országos Vízügyi Gazdálkodási Terv 8. fejezetének háttéranyaga

5. A hosszirányú átjárhatóság és az ökológiai szempontoknak megfelelő vízjárás biztosítása

Az energia termelést lehetővé tevő duzzasztások jelentős negatív hatással vannak a vízfolyások ökológiai állapotára . Ugyanakkor a fosszilis alapú energiahordozók kiváltása megújuló energia forrásokkal szintén az EU stratégiai céljai között található. A két cél összehangolása érdekében kiterjedt kutatási és egyeztetési folyamat zajlik - Közös Megvalósítási Folyamat (CIS). Maga az energia termelés tehát fontos társadalmi használatnak minősül, azonban a létesítményeknek meg kell felelniük alapvető ökológiai kritériumoknak, függetlenül attól, hogy a víztest, amelyet érintenek milyen besorolással rendelkezik (természetes, vagy erősen módosított). A Közös Megvalósítási Folyamat hidromorfológiai munkacsoportjának legutolsó ülése alapján három szempont bír kiemelt fontossággal.

Az alkalmazkodási folyamat elsőrendű érintettjei az energiatermelő létesítmények működtetői tulajdonosi háttértől függetlenül. A folyamat ösztönzését a Víz Keretirányelv ökológiai kritériumainak és a megújuló forrásokból származó energia kedvezményes átvételi árát biztosító szempontrendszer biztosíthatja.

A megújuló, köztük a vízi energia termelésből származó villamos energia kötelező átvételéről és átvételi áráról a 389/2007-es kormányrendelet rendelkezik a 2001/77/EK irányelvvel összhangban, amely biztosítja a belső piacon a megújuló energiaforrásból származó villamos energia támogatását.

Az irányelv lehetőséget biztosít az egyes megújuló energia források speciális feltételeinek figyelembevételére. A lehetőséggel a vonatkozó kormányrendelet él is, egyedi vizsgálatokat és megkülönböztetett feltételeket alkalmaz az egyes technológiáknál.

A Villamos energia törvény a kötelező átvétel lehetőségét a termelők határozott időszakokra biztosítja. Az új feltételek beépítésére a kérelmek meghosszabbításakor nyílik lehetőség. A hosszabbítási kérelmek benyújtásakor a kérelmezőnek be kell nyújtania a 15 éves időszakra vonatkozó üzleti tervét. Az elbíráló hatóság így rendelkezik egyedi és ágazati szinten is azokkal az információkkal, amelyek ahhoz szükségesek, hogy eldöntse az üzleti tervben szerepel-e a feltételek megteremtéséhez szükséges források elkülönítése és a VKI támasztotta feltételek (pl egy hallépcső, vagy elkerülő csatorna megépítése) milyen tényleges hatással vannak az érintett (érintettek) gazdálkodására.

6. A földhasználat alkalmazkodásának elősegítése

A vízgyűjtő gazdálkodási tervezés probléma feltárásai arra adtak választ, hogy egy-egy vízgyűjtőn milyen tájszintű területhasználati arányok kialakítása kívánatos, annak érdekében, hogy a vizeket érő tápanyag terhelés ne lépje túl a jó ökológiai állapotot még biztosító határértékeket. Ez az eredmény tükrözi azt az általánosabb szinten jelentkező követelményt, hogy a művelési ágak megoszlásán javítani kell a földrajzi és vízháztartási adottságokhoz való igazodás érdekében.

Az alkalmazkodáshoz szükséges tehát a területhasználat mára kialakult arányain belül a folytonos növényborítással rendelkező művelési ágak arányának növelése a szántó művelési ág arányainak csökkentése mellett. Erre az alkalmazkodási folyamatra mindhárom tájtypusunk - síkvidék, dombvidék, hegyvidék - esetében szükség van, noha különböző mértékben.

A vízgyűjtő gazdálkodási tervek ugyanakkor nem szólnak arról a részletezettségi szintről, hogy a kívánt arányokat pontosan hol és melyik művelési ágra alapozva kell megvalósítani. Nem része a tervnek ez a szint, mivel az alkalmazkodáshoz szükséges információk a területhasználók és nem a vízgyűjtő szintű tervezést végzők számára ismertek.

A cél irányába mutató pozitív ösztönzés benne van a jelenlegi mezőgazdasági támogatási rendszerben, ez azonban nem elegendő, ugyanis a támogatási rendszeren keresztül nem jelenik meg egyértelműen a táji adottságokhoz való együttes alkalmazkodás követelménye.

Ezért olyan szabályozási eszközöket kell kialakítani, amelynek keretében a területhasználók számára nyilvánvalóak a célok, de a területeik művelési ágáról szóló döntéseket ők maguk tudják meghozni a területek mikro-környezetéről és a gazdálkodási lehetőségekről szóló információik alapján. Ugyanakkor a döntésükhöz az az információ is rendelkezésükre áll, hogy a többi területhasználó hozzá képest milyen fajlagos jövedelmezőséggel gazdálkodik, és ennek fényében neki szükséges-e / érdemes-e egy-egy területével kapcsolatban a művelési ág váltásban rejltő lehetőségeket és költségeket vállalnia.

A koncepció alapja, hogy az erózióhoz és a belvíz elvezetési szükségletéhez kapcsolódó terhelések nagysága vízgyűjtőnként korlátosan áll rendelkezésre. A szántó művelés ebben az értelemben egy, a táji adottságokból (domborzat, talaj típus...) fakadó, korlátosan rendelkezésre álló lehetőség. Ez a lehetőség azáltal áll elő, hogy a területek többi részét a vízgyűjtőn más művelési ágban használják.

Azaz tehát, hogy egy terület jelenleg nem szántó művelési ágban kerül hasznosításra a rajta gazdálkodó szolgáltatást nyújt. Egyrészt a szántó művelést megvalósító felé, másrészt a közösség felé azzal, hogy ő nem okoz többlet elhárítási költségeket, amelyek pl a tápanyag terhelés szükséges csökkentése miatt lépnek fel, valamint a közösség egésze által hasznosított ökológiai-rendszer szolgáltatásokat nyújt. A folytonos borítású területeknek ezek az ökológiai-rendszer szolgáltatásai jelenleg nincsenek elismerve, ami párosul azzal, hogy a szántó területeken jelentkező vízrendszer szintű költségek (pl belvíz elvezetés) viszont jelentős részben nem az igénybevevőt terhelik. Mindez hozzájárul ahhoz, hogy a szántóművelés a gazdálkodó szintjén jövedelmezőbbnek bizonyul a többi művelési lehetőségnél, összességében magasabb lesz az így használt terület a társadalmilag optimális mértéknél.

A javaslat e rejtett szolgáltatásoknak az elismerésére irányul. A javaslat értelmében a kormányzat rögzíti a folytonos borítást biztosító területhasználati formák minimális és a szántó művelési ág maximális arányát. Ez az arány különböző a sík, domb és hegyvidéki területek vízgyűjtői esetében. Az a gazdálkodó, aki folytonos borítást biztosító művelést folytat, jogosultságot (lehetőséget) teremt a szántó művelés folytatásához. Annak a gazdálkodónak, aki e feltétel rendszerben szántó művelést akar folytatni, rendelkeznie kell vagy saját magának a tájegységi aránynak megfelelő folytonos borítást biztosító területtel (tehát saját jogon biztosítja a szántóművelés lehetőségét), vagy ha nem, vagy csak részben rendelkezik vele, az eltérés mértékében meg kell vásárolnia azt. A vásárlásokra rendszeres, a mezőgazdasági támogatások ciklusához igazodó aukciók adnak lehetőséget. A kötelezettség hosszú távú, fokozatosan növekvő arányú bevezetése biztosítja az érintettek számára az alkalmazkodás és a területi együttműködések kialakításának lehetőségét. A folyamat egésze során pedig a legjobb adottságú területek választódnak ki a legproduktívabb termelési formákra.

A javasolt szabályozó eszköz ezért kiegészíti a jelenlegi támogatási rendszert, közvetíti a tájegység (vízgyűjtő) szintjén értelmezhető szempontokat, amelyeket már figyelembe véve tudnak a gazdálkodók dönteni arról, hogy milyen támogatási formát vesznek igénybe az agár-politika nyújtotta lehetőségekből.

A tájszerkezet tervezett arányának a fokozatos beállításával a rendszert tovább lehet fejleszteni az állam által elismert és szükségesnek tartott (a területhasználat arányától és művelési gyakorlatától függő) ökológiai szolgáltatások iránti közösségi (állami) kereslet megjelenítésére és beszerzésének (területi allokációjának) megvalósítására.

A javaslat annak ellenére, hogy újszerűnek hathat, nem előzmények nélküli. Az alapkonceptió azonos a széndioxid kibocsátás csökkentése érdekében életre hívott (már működő) széndioxid kibocsátási jog kereskedelmi rendszerrel. Emellett szintén találhatóak példák a nemzetközi gyakorlatban, hogy hasonló rendszereken keresztül biztosítsanak vízgyűjtő szintű ökológiai szolgáltatásokat, a területhasználat szabályozásán keresztül.

A javaslat részletesen kifejtve a: "Javaslat a gazdaság szabályozási eszközök VKI célt szolgáló tovább fejlesztéséről - A mezőgazdasági politika és VKI célok ágazati szintű koordinációja - a területhasználat ésszerűsítését segítő szabályozási eszköz - Munkaanyag" -ban található a nemzetközi gyakorlat áttekintése a kapcsolódó függelékben.

7. Kapcsolódó dokumentumok

Közgazdasági ösztönzők - VKI2; 12. Melléklet Az alap- és kiegészítő intézkedésekhez kapcsolódó szabályozási javaslatok összefoglalása 8.2; 10.1 feladat - 1. Függelék: A műszaki és átfogó intézkedések lehetséges szabályozó eszközei

Környezetterhelési díjak, költségmegtérülés- VKI 2; 5. Melléklet -A vízszolgáltatásokkal kapcsolatosan fennálló költségviszonyok és a ráfordítások értékelése, a költségek megtérülési szintjének vizsgálata, a helyzet kritikai elemzése és a fejlesztésre vonatkozó javaslatok kidolgozása - 4.5.6.7. feladat - Zárótanulmány

Vízkészlet járulék, készlet költségek megtérülése - JAVASLAT A GAZDASÁGSZABÁLYOZÁSI ESZKÖZÖK VKI CÉLT SZOLGÁLÓ TOVÁBB FEJLESZTÉSÉRŐL. - MUNKAANYAG

Alkalmazkodás elősegítése a földhasználatban és további intézkedések, amelyek a mezőgazdasági kifizetéseken alapulnak - 5/x. FÜGGELÉK - A KÖRNYEZETI CÉLKITŰZÉSEK TELJESÍTÉSÉT CÉLZÓ INTÉZKEDÉSI PROGRAM ELKÉSZÍTÉSE (ALAPINTÉZKEDÉSEK, ESETENKÉNT KIEGÉSZÍTŐ INTÉZKEDÉSEK) FELADATHOZ - A vízgyűjtő-gazdálkodás és a mezőgazdaság összehangolásának lehetőségei (javaslatok)

Javaslat a gazdaságszabályozási eszközök VKI célt szolgáló tovább fejlesztéséről - A mezőgazdasági politika és VKI célok ágazati szintű koordinációja - a területhasználat ésszerűsítését segítő szabályozási eszköz - az Országos Vízgyűjtő Gazdálkodási Terv 8. fejezetének háttéranyaga

Háttéranyag az országos VGT 7. fejezetéhez A költséghatékonysági szempontok az intézkedési programok kialakítására

Vízienergiatermelés - Országos Terv 8.3. fejezet Háttéranyag - Vízienergia termelés - kötelező átvétel

1 Részletesen a „Iránymutatás, intézkedések költséghatékonysági rangsorolásához.” című dokumentumban

1 „Vízgyűjtő-gazdálkodási tervek készítése” című KEOP-2.5.0.A kódszámú projekt megvalósítása a tervezési alegységekre, valamint részvízgyűjtőkre, továbbá ezek alapján az országos vízgyűjtő-gazdálkodási terv, valamint a terv környezeti vizsgálatának elkészítése TED [2008/S 169-226955] 2/7. FÜGGELÉK, Felszín alatti vizek mennyiségi állapotának meghatározása

^[1] A fejezet részletesen: Háttéranyag az országos VGT 8. fejezetéhez Javaslat a gazdaságszabályozási eszközök VKI célt szolgáló továbbfejlesztéséről A vízienergia-termelés vizekre gyakorolt hatásának kezelése a Víz Keretirányelv rendszerében – gazdaság szabályozási eszközök alkalmazása – javaslat

